

Asuinalueille elinvoimaa ja eheyttä

Pentti Sormunen / Vastavalo.fi

Ohjelman lähtökohdat

Kataisen hallituksen hallitusohjelman mukaisesti asuntopoliitikassa edistetään muun ohella monimuotoisia asuinalueita. Tämän toteuttamiseksi on valmisteltu uusi poikkihallinnollinen ohjelma, jolla edistetään asuinalueiden elinvoimaa sekä ehkäistään segregatiota. Valtioneuvoston 3.5.2012 hyväksymän asuntopoliittisen toimenpideohjelman mukaisesti ohjelmatyö käynnistyy vuoden 2013 alusta, ja se jatkuu vuoden 2015 loppuun saakka. Ohjelmassa asuinalueiden elinvoimaa edistetään yhteistyössä ympäristöministeriön, työ- ja elinkeinoministeriön, opetus- ja kulttuuriministeriön, sosiaali- ja terveysministeriön sekä sisäasiainministeriön toimenpitein.

Strateginen kehittämisote

Asuinalueiden kehittämisohjelma on kytketty kaupunkien kanssa tehtäviin sopimukseen Kaupunkipolitiikan toimenpideohjelman 2012–2015 mukaisesti. Tällä tavalla asuinalueiden kehittäminen halutaan sitoa tiiviimmin kaupunkien kokonaiskehittämisstrategiaan. Asuinalueiden elinvoiman vahvistami-

sen on oltava osa kaupunkien kehittämistä, ja sosiaalinen eheys ja hyvinvointi on ymmärrettävä koko kaupungin viihtyisyyttä ja kilpailukykyä vahvistavaksi tekijäksi. Eheidän ja elinvoimaisten kaupunkien luomiseksi tarvitaan selvästi nykyistä kokonaisvaltaisempaa, yhteistyöorientoituneempaa, aktiivisempaa ja osallistavampaa otetta kaikilta niiltä toimijoilta, jotka osallistuvat kaupunkitilan tuottamiseen ja käyttöön: valtio, kaupungit, yritykset, elinkeinoelämän järjestöt, asukasjärjestöt, asukkaat.

Paikallisissa asuinalueiden kehittämishankekokonaisuuksissa on painotettava erityisesti segregatiota ehkäisemistä ja elinvoiman edistämistä, siis toimia, joilla asuinalueiden eriytymistä voidaan ehkäistä. Tämä tarkoittaa, että näiden tavoitteiden näkökulmasta tarkastellaan useampaa asiaa yhtä aikaa ja luodaan kokonaisuus, joilla näihin tavoitteisiin vastataan erilaisilla toimenpiteillä.

Segregatiota ehkäisemiseksi ohjelmahankkeissa on erityistä huomiota kiinnitettävä poikkihallinnollisen toiminnan mahdolli-

suuksiin ohjelman toteuttamisessa sekä yritysten mahdollisuuksiin toteuttaa yhteiskuntavastuutaan ihmisten asuin ympäristön kehittämisessä. Ohjelmahankkeissa on mietittävä, kuinka asuinalueiden palvelutarjontaa, elinkeinotoimintaa, tilojen uudenlaista käyttöä, asukkaiden osallisuutta ja osallistumista sekä terveyttä ja hyvinvointia alueilla voidaan vahvistaa. Tavoitteena on myös, että asuinalueiden kehittämissankkeiden avulla luodaan uusia keinoja ja innovaatioita, joista voidaan tehdä liiketoimintaa; asuinalueiden kokonaisvaltainen, eri toimijoiden yhteistyöhön perustuva ja asukkaat osallistava kehittämistoiminta voidaan nähdä itsessään sosiaalisena innovaationa, jollaiselle on suuri kysyntä myös maailmalla. Erityinen kysyntä on innovaatioista, joissa eri kieli- ja kulttuuritaustaiset asukkaat osallistuvat yhdessä kehittämistoimintaan.

Kohti elinvoimaa ja sosiaalista eheyttä

Ohjelman tavoitteena on vuosina 2013–2015 edistää kasvukeskuskaupunkien asuinalueiden kokonaisvaltaista uudistamista, kestävää kehittämistä ja eheyttä sekä hyvien käytäntöjen leviämistä. Hankkeilla vähennetään asuinalueiden eriytymistä ja syrjäytymisen riskiä sekä vahvistetaan osallisuutta ja asuinalueiden sosiaalista eheyttä.

Kaupungit avainroolissa

Asuinalueiden kehittämisohjelma tähtää yhdessä muiden kaupunkien kanssa tehtävien sopimusten kanssa kaupunkien elinvoiman parantamiseen ja strategisen kehittämisotteen vahvistamiseen. Kaupunkien tehtävänä on luoda asuinalueiden kehittämiskokonaisuuksia, joissa mahdollisimman hyvin integroidaan erilaiset ja eri ministeriöiden segregaaation vähentämiseen ja kaupunkien kilpailukyvyyn edistämiseen tähtäävät kehittämishankkeet. Kaupunkien tulee myös kuvata, miten integrointi tapahtuu paikallistasolla ja, mitä valtiolta (esim. TE-toimistoilta) odotetaan hankekokonaisuuksien parhaan mahdollisen toteutuksen tukemiseksi.

Ohjelman tavoitteena on, että paikalliset kehittämishankekokonaisuudet keskitetään paikallisesti sinne, missä on suurin tarve vahvistaa positiivisia tekijöitä. Asuinalueohjelman kohteiksi on siis kunnissa valittava alueet, jotka erilaisin mittarein (esim. työttömyysaste, koulutusaste, kieli, väestörakenne, tulotaso) kuvattuina ovat eriytyneissä kaupungin sisällä. Toimennpidekokonaisuuksien tulee vastata kohteena olevan alueen tarpeita, ja kehittämissuunnitelmissa on kuvattava, kuinka kehittämistoimet liittyvät kasvusopimuksessa esitettyihin painopisteisiin.

Asuinalueohjelmaehdotukset ovat osa valtion ja kaupunkien välistä sopimuspolitiikkaa. Asuinalueohjelmasuunnitelmat toimitetaan ympäristöministeriöön 11.12.2012 mennessä. Kukin ohjelmassa mukana oleva ministeriö vastaa omista toimenpiteistään, jotka tukevat tämän ohjelman tavoitteiden toteuttamista.

Ohjelmahankkeiden kehittämisteemat

Osallisuus ja moninaisuus

Asukkaiden osallisuuden ja osallistumisen vahvistaminen tulee kytkeä vahvasti eri kehittämisteemojen lähtökohdaksi. Tällä tavoin asukkaiden kokemukset, luovuus ja toiminnalliset resurssit saadaan mukaan kehittämistyöhön.

Osallistumistapoja kehitettäessä on tärkeää tunnistaa asukasrakenteen moninaisuus, ja käytettävä niin perinteisiä yhdistystoimintaan perustuvia malleja kuin luotava uusia osallistumistapoja sekä hyödynnettävä uutta teknologiaa. Osallistumiskynnys on syytä pitää matalana, ja kannustaa ihmisiä omatoimisuuteen ja vastuunottoon asuin ympäristöstään. Samalla kaupunkilaisten omat tapahtumat ovat osoitus kaupungin elinvoimasta, ja ne voidaan nähdä sosiaalisina innovaationa, jotka tukevat kaupungin osien luovaa elinvoimaa.

Asukkaiden mukanaolo kehittämistoiminnassa vaikuttaa myönteisesti alueen viihtyisyyteen ja turvallisuuteen, ja lisää vastuuta oman alueen hyvinvoinnista. Osallistuvalla kehittämisellä asuinalueita voidaan kehittää niin, että ne ovat hyviä paikkoja asua ja elää kaikille sukupolville. Erityisesti on tarve luoda sellaisia osallistumismalleja, joissa kielelliset ja kulttuuriset erot otetaan huomioon ja, jotka rohkaisevat eri väestöryhmien väliseen vuorovaikutukseen ja osallisuuteen.

Viihtyisä, turvallinen ja kiinnostava ympäristö

Asuin ympäristön tulee vastata kokonaisvaltaisesti ihmisen tarpeisiin. Sen on annettava mahdollisuuksia esimerkiksi luontoyhteyteen, yhteisöllisyyteen ja luovaan toiminnallisuuteen. Asuin ympäristöön on luotava uudenlaisia luonnollisen kohtaamisen ja toiminnan paikkoja, jotka rohkaisevat vuorovaikutukseen eri asukasryhmien välillä. Paikallisen turvallisuussuunnittelun avulla voidaan parantaa lähiympäristöjen siisteyttä ja yleistä viihtyisyyttä, joilla on taas vaikutusta ihmisten turvallisuuden tunteeseen.

Tutkimusten mukaan ympäristön sotkuisuus ja epävihtyisyys lisäävät rikoksia ja häiriöitä. Piha-alueiden ja kulkuväylien kunnossapito ja siisteys vähentävät paitsi tapaturmien riskiä myös lisäävät yleistä viihtyisyyttä ja turvallisuuden tunnetta. Asuin ympäristöjen esteettömyyteen panostaminen on tärkeää, sillä tulevaisuudessa entistä useampi ikääntynyt asuu omassa kodissaan yhä pidempään. Samalla esteettömyydellä luodaan hyvää ja turvallista asuin ympäristöä kaikille.

Monipuoliset asumismahdollisuudet lisäävät asuinalueiden elinvoimaa ja parantavat ikääntyneiden mahdollisuuksia asua omassa kodissaan. Asuntokannan monipuolistaminen ja esteettömyyden lisääminen sekä kohtuuhintaisen asumisen mahdollisuuksien lisääminen vahvistavat asuinalueita. Kunnissa onkin mietittävä, kuinka asuinalueita täydennetään omistus-, vuokra-, asumisoikeus- ja palveluasumista sekoittamalla, ja millaisilla keinoilla tämän tavoitteen toteutumista voidaan tukea.

Korjaus- ja täydennysrakentamisessa on mietittävä uusia energiatehokkuuteen ja puurakentamiseen sekä asumisen esteettömyyteen liittyviä ratkaisuja. Kotimaisen, paikallisen, ekologisen ja keveän puurakentamisen keinoin voidaan kohentaa ja pehmentää asuinalueiden yleisilmettä niin uudis-, lisäkerros- kuin täydennysrakentamisessa sekä julkisivujen energiakorjauksissa. Tulevaisuudessa yleistyvä rakennuskohtainen sähkön- ja lämmöntuotanto tulee toteuttaa siten, että pienenergiatuotanto huomioi muun muassa asuinalueen maisema-, kulttuuriympäristö- ja viihtyisyystekijät. Samalla on muistettava, että kaikki asuinalueet ovat myös kulttuuriympäristöjä, joissa esteettisyys, monimuotoisuus ja ajallinen kerrostuneisuus ovat tärkeitä viihtyisyyttä ja alueidentiteettiä luovia tekijöitä.

Tilojen uudenlaiset käytöt, palvelutarjonnan vahvistaminen ja sosiaaliset innovaatiot

Palvelujen saatavuus asuinalueilla vaikuttaa ihmisten arkipäivän toimintoihin ja mielikuviin. Monilla asuinalueilla on myös tarve kehittää uudenlaisia palveluympäristöjä, joissa voidaan yhdistää erilaisia palveluja ja rakentaa yhteisöllisiä kohtaamisen ja asukastoiminnan paikkoja sekä hyödyntää olemassa olevia tiloja uudella tavalla.

Vahvoilla, saavutettavilla, yhdenvertaisilla, vaikuttavilla ja asiakaskeskeisillä peruspalveluilla kyetään jo varhain puuttumaan ongelmiin ja tukemaan käyttäjiä itsenäisessä selviytymisessä. Vaikeissa olosuhteissa elävät ja vähemmistöryhmät tarvitsevat lisäksi kohdennettuja palveluja, ja ikääntyneiden itsenäistä elämää, toimintakykyä ja osallisuutta tuetaan parhaiten heidän omassa asuinympäristössään. Apuna tässä voidaan käyttää uutta teknologiaa.

Lähikouluilla on keskeinen merkitys lapsiperheille. Kulttuuri-, kirjasto-, liikunta- ja nuorisopolitiikan palvelut ovat tärkeitä asukkaiden hyvinvoinnin ja osallisuuden tuottamisessa. Esi-merkiksi kirjastot ovat tärkeitä asuinalueiden toimintapaikkoja, ja kirjaston toimintamuotoja voidaan edelleen kehittää yhdessä asukkaiden kanssa.

Lähiliikuntapaikat vaikuttavat keskeisesti arkiliikunnan harrastamiseen ja siten terveyteen ja hyvinvointiin. Liikunta- paikkoja on kehitettävä siten, että ne monipuolisesti rohkaisevat kaikkia asukkaita, myös erilaisista kulttuuritaustoista tulevia, liikkumaan. Samalla tulee kiinnittää huomiota mahdollisuuksiin käyttää myös kouluja liikunta- ja harrastustiloina koko asuinalueen väestölle.

Nuorten kasvun ja sosiaalisen eheyden vahvistaminen

Nuorten heikko osallisuus on vakava ongelma, joka vaikeuttaa nuorten elämänhallintaa. Asuinalueet ja niiden palvelut ja toimintamahdollisuudet on nähtävä nuorten osallisuuden vahvistamisen ympäristöinä.

Nuorten osallisuuden vahvistamiseksi asuinalueilla on kiinnitettävä huomiota koulutuksen, harrastamisen ja työllistymisen mahdollisuuksiin. Koulut on otettava aktiivisesti mukaan asuinalueiden kehittämistyöhön ja harrastusmahdollisuuksia ja nuorten liikunnallisuutta on vahvistettava yhdessä asuinalueen ja lähialueiden järjestöjen kanssa. Myös kulttuuriharrastusten mahdollisuuksiin arjen toimintaympäristöissä tulee kiinnittää huomiota ja samalla vähävaraisten perheiden lasten ja nuorten harrastamisen taloudelliseen ja muuhun tukemiseen tulee etsiä uusia keinoja.

Ohjelman toteutuksen organisointi

Asuinalueohjelmaa koordinoi ympäristöministeriö. Asumisen rahoitus- ja kehittämiskeskus (ARA) vastaa ohjelmahankkeiden verkottamisesta ja ympäristöhallinnon rahoituksesta. Ympäristöhallinnon rahoitusta suunnataan ohjelman toteuttamiseen Asuntopoliittisen toimenpideohjelman mukaisesti vuosittain 3-4 milj. euroa, vuosina 2013-2015.

Ohjelman koordinointi:

Ympäristöministeriö

Erityisasiantuntija Jaana Nevalainen

jaana.nevalainen@ymparisto.fi

Ohjelmahankkeiden verkottaminen:

Asumisen rahoitus- ja kehittämiskeskus, ARA

Johtaja Kari Salmi

kari.salmi@ymparisto.fi

Osallistuvat ministeriöt:

Opetus- ja kulttuuriministeriö

Johtaja Jari Rajanen

jari.rajanen@minedu.fi

Kulttuuriasianneuvos Esa Pirnes

esa.pirnes@minedu.fi

Sisäasiainministeriö

Sisäisen turvallisuuden sihteeristön päällikkö

Tarja Mankkinen

tarja.mankkinen@intermin.fi

Sosiaali- ja terveysministeriö

Erityisasiantuntija Keijo Tanner

keijo.tanner@stm.fi

Työ- ja elinkeinoministeriö

Erityisasiantuntija Olli Alho

olli.alho@tem.fi

Ympäristöministeriö
Miljöministeriet
Ministry of the Environment

SISÄASIAINMINISTERIÖ

ara

Asumisen rahoitus-
ja kehittämiskeskus

SOSIAALI- JA
TERVEYSMINISTERIÖ

Opetus- ja
kulttuuri-
ministeriö

Undervisnings-
och kultur-
ministeriet

TYÖ- JA ELINKEINOMINISTERIÖ
ARBETS- OCH NÄRINGSMINISTERIET
MINISTRY OF EMPLOYMENT AND THE ECONOMY